

LA CRUELtat

El repte de la pau i la reconstrucció a Bòsnia

Un dels reptes més importants de la pau serà la revitalització del sistema de salut, la formació accelerada d'una part del seu personal i el ràpid retorn d'una altra, que li permetran de reconstituir-se ben aviat.

A Bòsnia-Hercegovina l'aplicació dels acords de Dayton haurà de prendre múltiples formes. D'entrada haurà de respondre als efectes perniciosos d'una guerra que ha estat específicament dirigida contra la població civil. Ha estat una campanya militar concebuda amb l'objectiu de desorganitzar, debilitar i desmoralitzar l'essència mateixa de la societat bosniana. Immobilitzar els combois humanitaris era únicament un instrument més al servei d'una estratègia que intentava debilitar centenars de milers de persones captives a la Sarajevo assejada i a d'altres enclavaments declarats per les Nacions Unides com "zones de seguretat".

En totes aquestes ciutats, nens, dones, homes, persones grans, malalts, impeditos, han estat sistemàticament privats d'aliments, d'aigua potable, de medicaments, de calefacció, d'electricitat i de tota llibertat de moviment. Els costos socials i humans d'una guerra dirigida contra els civils són elevats i les seqüeles

LA CRUELITAT

sobre el sistema de sanitat es deixaran sentir en el país durant molt de temps. Els acords de pau de Dayton obren la porta a un procés de reconstrucció d'aquest sistema i dels serveis socials d'una importància crucial. Sense l'ajuda sanitària, efectivament, qualsevol altre esforç de desenvolupament corre el risc de ser dubtós i retardat.

Quan va començar la guerra a l'abril-maig de 1992, va ser la riquesa específica de Bòsnia-Hercegovina —la seua heterogeneïtat ètnica i cultural— la que constituï el blanc. Durant els quaranta-tres mesos següents, més de la meitat de la seua població, gairebé tres milions de persones, hagueren d'abandonar les seues llars i les seues comunitats a la força, víctimes de la neteja ètnica. Sovint eren desallotjats bruscament durant la nit, havien de suportar greus perjudicis psicològics, i fugien on creien que trobarien refugi.

La pau, una vegada restituïda, s'acompanya de la tasca urgent de repatriar aquestes famílies i d'assegurar el retorn a les seues llars per tal que puguen començar una nova vida. Són molts, si no una majoria, els qui troben la llar destruïda, els centres religiosos arrasats, els emplaçaments històrics destrossats per actes vandàlics. Serà indispensable un gran suport físic i psicològic per esborrar el llarg malson de desarrelament i persecució patit per aquestes famílies.

Per a les nombroses persones desplaçades a

DIEGO ALQUERACHE

Els malalts mentals són una de les horribles conseqüències de la guerra. Els costos socials i humans d'una guerra contra els civils són elevats i les seqüeles sobre el sistema sanitari es deixaran sentir durant molt de temps.

DIEGO ALQUERACHE

Alguns malalts es queden sense refugi. Els bombardeigs han afectat també els hospitals i clíniques.

ARXIU

Bòsnia-Hercegovina, ciutats com Sarajevo, Tuzla, Zenica, Mòstar i Bihac s'han convertit en santuaris. Però la seguretat mai no ha estat total, i les preteses "zones de seguretat" delimitades per les Nacions Unides han continuat sent bombardejades i assaltades. A la mateixa ciutat de Sarajevo han mort 10.000 civils i n'hi ha 61.000 de ferits —xifra que representa més del 20% de la població. La pau exigirà ara un esforç en massa de reconstrucció del sistema de salut i dels serveis socials en el seu conjunt. Caldrà tornar a crear un sentiment de seguretat en l'àmbit individual i familiar, fonament essencial d'un programa de desenvolupament humà i del sistema de salut

sense el qual no es pot concebre un desenvolupament econòmic real. Els dos són mútuament indissociables.

Els bombardeigs de les ciutats assetjades no han respectat res, ni les persones ni els edificis. Hospitals i clíniques sovint han estat objectius concrets. Durant els 11.000 dies i nits d'agressió que han seguit al desencadenament de la guerra, 211.000 m² de centres de salut de Bòsnia-Hercegovina han estat destruïts o posats fora de servei. Més de 12.000 membres del personal de salut —metges, psicòlegs, personal d'infermeria, tècnics— han resultat afectats per la guerra. N'han mort molts o els han ferits, d'altres han hagut de fugir.

Un dels reptes més importants de la pau serà la revitalització del sistema de salut pública, la formació accelerada del personal sanitari i un retorn ràpid, encara que difícil, del personal qualificat, que permetran que el sistema de salut es restitueca ben aviat. Sense un programa major de reconstrucció d'allotjaments, la salut de les persones desplaçades podria resultar afectada encara més i un dels principis fonamentals del pla de pau, el retorn de les persones a les seues llars, podria quedar molt compromès.

Els nens, les persones majors i les dones embarassades eren particularment vulnerables. En el cas dels nens, les complexes se-

qüeles de la guerra necessitaran cures psicològiques i físiques molt concretes. Pel que fa a les dones embarassades, el sofriment i la inseguretat han tingut com a conseqüència tota una sèrie de complicacions incloent-hi un augment important del nombre d'avortaments: per cada embaràs portat a terme, dos n'han estat interromputs.

Una alimentació deficient ha contribuït a la multiplicació per tres del percentatge de lactants que sofreixen una insuficiència ponderal o malformacions congènites. Els bombardeigs i els trets dels *snipers* de vegades han impedit les dones d'anar a les clíniques pre-natals. Un gran nombre d'elles han anat a les consultes quan ja era massa tard per a una intervenció. El fet que els equips mèdics hagen hagen quedat molt malmesos i l'aprovisionament de material sanitari haja estat irregular ha contribuït igualment a augmentar el nombre d'embarassos que presenten complicacions i a fer que els parts foren encara més perillosos. La mortalitat perinatal ha augmentat en tot el país i més concretament en les ciutats assetjades.

De cop, la guerra ha separat i ha dispersat les famílies. Mentre que les ciutats sofrien els atacs militars, milers d'homes de Bòsnia, pretesament aptes per al servei militar, és a dir, d'edats compreses entre els setze i els seixanta anys, han estat enviats a camps de concentració. Els supervivents han patit maltractaments físics i profundes seqüeles psicològiques.

Al mateix temps les seues famílies han hagut de fugir, i han perdut sovint tot contacte amb pares, marits, germans o xiquets. La guerra s'ha emportat també amb ella el seu lot de serveis sexuals, part integrant d'una política de neteja ètnica. Tant si els abusos sexuals han estat practicats com a mitjà d'expulsió de la gent de les seues llars i ciutats,

Les malformacions congènites augmenten. Una alimentació deficient ha contribuït a la multiplicació per tres del percentatge de lactants que sofreixen una insuficiència ponderal o malformacions. Els hospitals han estat blanc dels bombardeigs (baix). Més de 12.000 membres del personal de salut han resultat afectats per la guerra, bé perquè els han mort o ferit o perquè han hagut de fugir.

o com a expressió d'una agressió de caràcter ètnic o encara com una manifestació de violència gratuïta, aquests s'han expandit des de les primeres fases de la guerra. Constitueixen una de les manifestacions de sofriment posttraumàtic que obsessionen milers de dones i de nens. El suport psicològic a les víctimes d'abusos sexuals i a les famílies traumatitzades haurà de constituir una part integrant dels serveis de salut que s'hi estableixen. Srebrenica, Zepa i les matances sacrificatòries de milers de nens, dones i homes hauran deixat profundes cicatrius en l'ànim dels supervivents. Pacència, cures i vigilància permetran a aquestes famílies d'afrontar els llargs hiverns de sofriment que hauran de viure encara.

Fa un any, caminant sobre la neu hivernal de Pale, un oficial serbo-bosnià m'acompanyava al cotxe blindat que havia de portar-me a Sarajevo. Mentre hi pujava em va dir en veu baixa: "Recordeu que la guerra la fan menys del 5% però la pateixen el 95%". Després de quarantatres mesos d'una guerra devastadora els acords de Dayton permetran d'ara endavant que aquest 95% emprenga la tasca de reconstruir la nació de Bòsnia-Herzegovina en pau i seguretat. Això es facilitarà gràcies al suport dels aliats exteriors. Aquest suport ha de ser concebut de manera que permeta al poble de Bòsnia-Herzegovina de viure la seua vida i de mobilitzar tots els esforços en benefici de la creació de llocs de treball per a un poble que ha estat subcontractat durant gairebé quatre anys. Cal evitar l'error de voler reemplaçar allò que ha fet la força de Bòsnia i li ha permès resistir durant quaranta-tres mesos de crueltat i devastació: immensos recursos humans amb energia, talent i creativitat.

Manuel Carballo

(Coordenador del Centre Internacional d'Emigració i Salut de l'Oficina Internacional d'Emigració a Ginebra)

DIEGO ALQUERACHE